

ELŐTERJESZTÉS

Szatymaz Község Képviselő-testületének

Előterjesztő:	Polgármester
Tárgy:	A Szatymazi Értéktár Bizottság 2021. I. félévi tevékenységéről szóló beszámoló
Iktatószám:	U1/1382-2/2021
Melléklet:	Előterjesztés, határozati javaslat beszámoló
Készítette:	Dr. Szunyog Ágnes – igazgatásügyi előadó
Véleményezésre megküldve:	Humán Bizottság

Az előterjesztést nyílt ülésen kell tárgyalni!
A döntéshez egyszerű többség szükséges!

Törvényességi véleményezésre
bemutatva:

2021.szeptember 16.

Iktatószám: U1/1382-2/2021

Tárgy A Szatymazi Értéktár Bizottság 2021.
I. félévi tevékenységéről szóló beszámoló
Melléklet: Beszámoló

Tisztelt Képviselő-testület!

A Szatymazi Értéktár Bizottság megküldte a 2021. évi I. félévi tevékenységéről szóló beszámolóját.

Kérem a Tisztelt Képviselő-testületet az előterjesztés megtárgyalására és a beszámoló elfogadására.

___/2021. (.....) Kt. számú határozat

Tárgy: A Szatymazi Értéktár Bizottság 2021. I. félévi tevékenységéről szóló beszámoló

H a t á r o z a t i j a v a s l a t

Szatymaz Község Képviselő-testülete megtárgyalta a Szatymazi Értéktár Bizottság 2021. I. félévi tevékenységéről szóló beszámolót, és az alábbi határozatot hozta:

Szatymaz Község képviselő-testülete a Szatymazi Értéktár Bizottság 2021. I. félévi tevékenységéről szóló beszámolót az előterjesztés melléklete szerinti tartalommal elfogadta.

Határidő: azonnal

Felelős: polgármester

Határozatról jegyzőkönyvi kivonaton értesítést kap:

1. Barna Károly polgármester
2. Dr. Makay Enikő jegyző
3. Szatymazi Értéktár Bizottság
4. Irattár

Szatymaz, 2021. szeptember 16.

Barna Károly sk.
polgármester

ERKEZÉS:	2021. SZEPT. 15.	HATÁRIDŐ:	002178/2021
SZÁM:	MI/1582-1/2021	MÉLÉK:	
ELŐZŐ M.	UTÓSZÁM:	ELŐNYELT:	Dr. Kunyos

Beszámoló

a Szatymazi Értéktár Bizottság
2021. II. félévi munkájáról

Előző beszámolónk - 2021. február - óta eltelt időszakban az alábbiakról adunk számot:

A 2021. II. félévében tovább gyűjtöttük az értékeket. Elsősorban kiemelten, az ez év júliusában - a Falunapok alkalmával - megrendezésre kerülő Gazdaköri évfordulós kiállítás megrendezését.

Az anyaggyűjtés felölte a gazdakörök meglétének 137 éves történeti időszakát, tevékenységüket, munkájuk hatékonyságát, eredményeit, ezen belül kiemelve az 1991-től eltelt 30 év eredményeit, valamint a témához kapcsolódó mezőgazdasági képzést és a témában kiemelekdő személyiségekről való megemlékezéseket.

Továbbá értéktárba való felvéltre az alábbi anyagok készültek el:

- A Szatymazi Gazdakör tevékenysége
- A szatymazi szőlőtermesztés
- A sömlyék, valamint
- a ktivan is résztvettünk az évfordulós kiállítás megrendezésében.

Szatymaz, 2021. 09. 14.

Tisztelettel

Burkus Andrásné

elnök

Korm melléklet a 114/2013. (IV. 16.). rendelethez

**Javaslat a
„[nemzeti érték megnevezése]”
[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:

Burkus Andrásné

..... (aláírás)
Szatymaz, 2016. 08. 09.

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: **Szatymazi Gazdakör Egyesület**
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Burkus Andrásné
Levelezési cím: 6763 Szatymaz, Kis u. 1.
Telefonszám: +36/20 263 8494
E-mail cím: burkusgy.invitel.hu

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: **Szatymazi Gazdakör Egyesület tevékenysége**
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 agrár- és élelmiszergazdaság   egészség és életmód   épített környezet
 ipari és műszaki megoldások   kulturális örökség   sport
 természeti környezet   turizmus
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: **Szatymaz község területén:**
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
 települési   tájegységi   **megyei**   külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása
1884. augusztus 15-én alakult meg az első Szeged-felsőtanyai Gazdakör.
1885. február 21-én jóváhagyott alapszabálya kimondta, hogy a **gazdakör célja:**
„Szeged felsőtanyai földműveléssel foglalkozó néposztályának szellemi és anyagi jólétének elő-

mozdítása, művelése, mezőgazdasági szakértelem fejlesztése, a mezőgazdaság területén tapasztalható hiányok felszámolása a gazdasági haladás elősegítése.”

Azóta eltelt 137 év. A Gazdakörök tevékenysége folyamatosan fellelhető ezen a vidéken.

Ma, 2021-ben, amikor

az 1990-ben újjá-alakult, és 1991-ben jóváhagyott, a régi hagyományokat is felelevenítő új Szatymazi Gazdakör 30 éves tevékenységét ünnepeljük, „... olyan nonprofit és közhasznú társadalmi szervezet tevékenységéről szólnunk, melynek szervező és koordináló tevékenysége arra irányul, hogy a mezőgazdaságban és a kapcsolódó ágazatokban dolgozók szakmai tudása növekedjen“, látóköre szélesedjen.

Ennek érdekében rendszeresen szervez bemutatókat, kiállításokat, szakmai tanácskozásokat és közösségi rendezvényeket. „Az egyesület egységes szervezetbe tömöríti mindazon személyeket és szervezeteket amelyek tevékenysége kapcsolódik az egyesület céljaihoz“:

Mіндеzt

Kertészeti, növénytermesztési, állattenyésztési, jogi, adózási. szaktanácsadásokkal,-

Szakmai képzésekkel- és továbbképzésekkel ,-

Bemutatók, kiállítások, szakmai tanulmányutakat szervezésével.

Együttműködve más civil-, és érdekképviseleti szervezetekkel.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A 137 éve, szinte folyamatosan működő egyesületnek komoly szerepe volt és jelenleg is van, nemcsak a település, de más tájegységeink mezőgazdaságának fejlődésében.

Részük van

- a Falusi és agroturizmus fejlesztésében,

- az agrárágazathoz kapcsolódó népi kultúra és hagyományok ápolásában

- Kiemelkedő eredményeket értek el a nemzetközi kapcsolatok kiépítésében és, továbbfejlesztésében .

- Mindvégig folyamatosan ápolják és fejlesztik elődeik 137 éve - alapszabályban megfogalmazott feladatait, hagyományait.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Huszka Lajos 1973 Szatymazi kapások és úri birtokosok. = Somogyi-könyvtári Műhely, 1973. 1—4. 41—52. 1975

Szatymazi szőlőhegyek. = Csongrád megyei Könyvtári Füzetek 4.

Juhász Antal 1975 Adatok a szegedi tanyák kialakulásához. = Ethnographia, 1975.2—3.276—312. Szüts

Mihály 1914 Szeged mezőgazdasága. Szeged

Fodor Ferenc Gazdasági egyesületek Szeged környékén = Acta Acad. Agriensis, Sectio Historiae XXXVIII(2010) 149—158

1884—1909, a „Szeged—Szatymazi Gazdakör" 25 éves működésének adatai. Ősz szeállította és ismertette a jubileum - diszkozyűlésén Zsák József jegyző. 17 gépelt oldal. Szerző tulajdona.

SZTRIHA Kálmán 1937.HUSZKA Lajos, 1985. MÓD László – SIMON András 2010. Egyesületek Szegeden és környékén

- Szatymazi Gazdakör Egyesület jelenleg érvényes Alapító Okirata

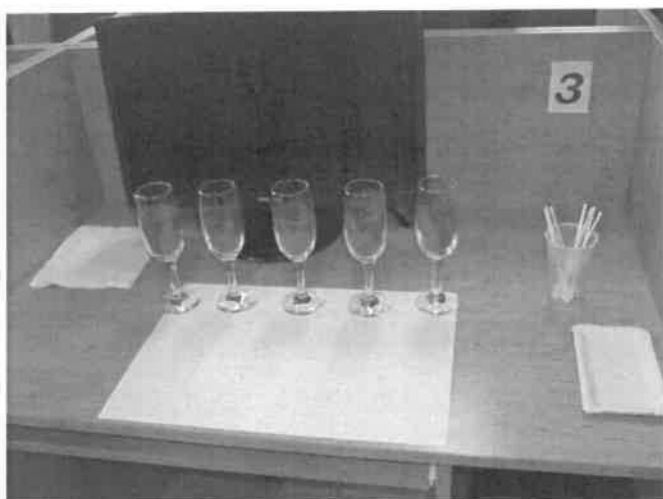
8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

Borminősítés - Szatymaz, 2010.

Paprika minősítés előkészítése

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Korm melléklet a 114/2013. (IV. 16.) rendelethez

**Javaslat a
„[nemzeti érték megnevezése]”
[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:

Burkus Andrásné

..... (aláírás)

Szatymaz, 2016. 08. 09.

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: **Pálmai József**
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Burkus Andrásné
Levelezési cím: 6763 Szatymaz, Kis u. 1.
Telefonszám: +36/20 263 8494
E-mail cím: burkusgy@invitel.hu

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: **A sömlyék**
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 agrár- és élelmiszergazdaság   egészség és életmód   épített környezet
 ipari és műszaki megoldások   kulturális örökség   sport
 természeti környezet   turizmus
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: **Szatymaz község területén:**
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
 települési   tájegységi   megyei   külhoni magyarság
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása
5. Indoklás a Magyar Értéktárba történő felvétel mellett

Vizenyes mélyedést, mocsaras lapályt jelent, szavunk török eredetű.

Ha végig tekintünk ezeken a száraz füvet termő, csaknem hasznavehetetlen laposokon, amelyek északnyugat-délkeleti irányba átszelik fűzér szerűen a Hátságot, bizony nehéz elképzelni, hogy sok-sok évszázadon át az itt élő emberek megélhetése a sömlyéken nyugodott.

A sömlyéket a Duna hozta létre. Hajdan, valahol a mai Pest alatt a folyó ágakra szakadva délkeletnek vette irányát és átfutott a Duna-Tisza –közén. Elérve a Tisza medrét ott folytatta útját.

Amikor azután később Pesttel kiindulva a mai medrében délnek fordult, már csak időszakosan, egy-egy nagyobb árvíz idején csapott át a vize a Kiskunságon. Ez az időszakos vízátfolyás hozta létre a sömlyékeket és a közöttük meghúzódó homokvonalakat. Az egész Duna-Tisza-közi Hátság korabeli képe a duzzasztás előtti Szigetközére hasonlított.

A laposokon tavaszi hóolvadás után hónapokig hullámozott a víz. A folyók gátjainak megépítése előtt nem csak a csapadék gyarapította a mélyedések vizét, hanem a tavaszi dunai árhullám is, mert medréből kilépve időnként fölös vizét a régi nyomon a Tisza felé elvezette. Vedres István, Szeged város hiteles földmérője erről így ír az 1805-ben kiadott „A Tiszát a Dunával össze kapcsoló új hajókázható tsatorna” című könyvében: Hogy hajókázható tsatornát Szegedtől lehessen vinni a Dunába Pest felé, az bizonyos: mert, annak lehetőségét, és könnyű voltát azon nagy vizek is, mellyek gyakran, nevezetesen 1801-dik esztendőben Tavaszkor a Duna vidékjéről jöttek és futottak által a Kunsági, és Szegedi határon le a Szatymázi Posta mellett a fekete földre, és onnét a Tiszába, nyilvánosságosan ki mutatták...”

A vízjárta laposok a „sömlyék” neve helyett itt Szatymazon, a „szék” név volt használatos. A nagyobb kiterjedésűeknek olyan nevet adtak, ami az első tulajdonosától, vagy bérlőtől eredt. Így alakult ki például a Makraszék, Győriszék, stb változat. Ha egy „szék”-nek több használója is volt, a bérlők. Vagy tulajdonosok árokkal, vagy földhányással jelölték területük határát.

Miért volt ez a sömlyék, mai szemmel csaknem hasznavehetetlen terület olyan becses a régieknek?

Hajdan 1-2 hónapig hullámozott rajta tavasszal a víz. Amikor visszahúzódott a mélyebb területekre, olyan kiváló, többször is kaszálható rét keletkezett a szék oldalába, ami nagyban megkönnyítette a legeltetést és a téli takarmányozást. A sömlyék közepe mélyebb volt, oda ásták a vályogot adó gödröt, amiből a közelben a szállást, tanyát felverték. A mélyebb állandó vizet tartalmazó részt egy széles nádas vette körül. A nádat télen felesbe aratták még a két háború között is. A jobb minőségű épületek fedésére, míg a gyengébbet tüzelésre használták. A szék hemzsegett a haltól, különösen ősszel, amikor a víz összeszorult, sokszor kézzel is lehetett fogni. A sok nádas a madarak seregeinek adott otthont és táplálékot. A kacsák, ludak ezrei keringtek, ha a nyugalmukat valami megzavarta. A vadászok korlátozás nélkül puffogtatták a madarakat. Móricz Pál írja egyik beszámolójában, hogy 1898-ban a Kószó Pista által rendezett összejövetelen „hattyúpecsenyét tálaltak fel”.

Ezt a sömlyékekre, székekre épülő gazdálkodást amit itt csak vázlatosan ecseteltünk, a csatornázás szüntette meg.

Amikor a mérnökök és a munkások a Tisza szabályozással végeztek, a Duna-Tisza-közi Hátság vízenyős területeinek a lecsapolására vetettek szemet. A megindult tervezés és munkálat, Tömörkény István írásaiból tudjuk, csak fegyveres kíséret segítségével valósult meg, mert a székek használói, ha kevesen is voltak, de ellenálltak. (A mai leszármazottak, ha egy vödör víz van a földjükön már árkot ásnak.)

A munkálat abból állt, hogy a sömlyékek láncolatát délkeleti irányba összekötötték, hogy a fölös vizet a Tiszába levezessék.

Ideiglenes, fából készült zsilip került azokra a helyekre, ahol meg lehetett akadályozni, hogy a fölös víz után a többi is eltávozzon. Ezzel a változással sikerült elérni, hogy a máskor 2-3 hónapig hullámozó víz 1-2 hétig borította már csak a széket. Innentől kezdve már csak egyszer lehetett kaszálni, a mélyedések magasabb részei időnként kiszáradtak. A nádas összébb húzódott, a növénytermelés a homokos hátságról a sömlyék oldalába is lecsúszott. A legelő, kaszáló leromlását követően takarmánytermelésre is mind nagyobb területet kellett kiszakítani. A laposok között meghúzódó homokhátak a kedvezőtlenebbé váló vízviszonyok miatt, kisebb termést adtak, igaz az oda telepített gyümölcsfák és szőlők még elérték a talajvizet.

Az igazi időzített bombát az utolsó /1942/ dunai árvíz átfolyását követő csatornázás indította be. A mai csatorna igazi baja, hogy nem az időszakonként jelentkező fölös vizet vezeti el, hanem egész évben folyik benne a talajvíz. Sok helyen sikerült olyan mélyre vágni a medret, hogy a sömlyék aljában évezredek alatt képződött sziki mészkőpadot is áttörték és így a sömlyékek növényzete csaknem teljesen a csapadékra van utalva. A fő összetétele a szárazságtűrő, kicsi, keménylevelű felé változott. A folyamatosan csökkenő talajvíz már a mély csatorna alját sem éri el. A magasabb részek öntözése a megromlott kutak fellevegősödnek, a talajvíz magas szinten nagy esőzések után, csak napokig képes tartani magát. Hol van már az az idő, amikor a felépült gazdasági iskola udvarába a kultuszminiszter Klébelsberg Kunó közbenjárására, sándorfalvi kútfúrók elkészítették a 210 méteres ártézi kutat, ami 3 méter 80 centire felnyomta a vizét?

A történelem során oly sok gazdasági haszonnal járó sömlyékek életét az emberi beavatkozás szabályosan elpusztította. A korábbi dús kaszálók, legelők, halastavak helyét csak sýnylődő növényzet borítja. Újra kell gondolni a 120 éve tartó emberi beavatkozás minden következményét és meg kell határozni azokat a teendőket, amiktől az adottságok jobbrafordulását várhatjuk.

6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

*- Helytörténeti írások - Pálmai József tollából, Mi Lapunk, Szatymaz,
-A magyar nyelv értelmező szótára 1959-1962. Szerk. MTA Nyelvtudományi Intézet, Akadémiai Kiad.*

7. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat